

DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2020.20.01>

УДК 908 (477.82) «19»

Степан Войчик**Краєзнавці Ківерцівщини**

У цій публікації розповідається про краєзнавців Ківерцівщини. В алфавітному порядку згадуються прізвища тих дослідників, які вивчали Ківерцівщину. Представлено більше 30 краєзнавців та їхні публікації. Визнаючи, що запропонований перелік є вичерпним автор вважає його за такий, що дозволяє представити краєзнавчий рух Ківерцівщини. Саме їхній доробок є підґрунтям для створення узагальнюючих праць. Наголошено, що краєзнавство як вияв самопізнавальних та практичних потреб окремих громад суспільства відіграє велику роль не тільки як підґрунтя історичних і природничих наук, постачальник «місцевих фактів» для узагальнення у фундаментальних працях (допоміжне знання), а й як активний чинник формування побутово-історичної (буденної) свідомості населення, особливо підростаючого покоління, і чи не єдиний засіб для одержання інформації про довкілля (природне, історичне, економічне, літературно-мистецьке) в масштабах села, міста, району, області. Вказано на важливості систематизації наукового доробку з дослідження Волині загалом та Ківерцівщини зокрема. Матеріали краєзнавчих конференцій та дослідження краєзнавців мають різну вартість та стосуються різних галузей знань. Наголошено на ролі Ківерцівського краєзнавчого музею у розвитку краєзнавчого руху. Показано, що у сферу зацікавлень дослідників локальної історії потрапили історія, природа та екологія, населені пункти і видатні особи. Вивченням культурної спадщини теж займаються переважно краєзнавці. Вказано, що у нинішніх суспільно-політичних процесах все більшої актуальності набуває ґрунтовне осмислення минулого українського народу, формування цінностей, вибір переконливих стратегій майбутнього. Краєзнавці Волині своєю працею стверджують необхідність любити свій край, зберігати скарби минулого і поширювати досвід попередніх поколінь.

Ключові слова: краєзнавці, Ківерцівщина, історія, культура.

Stepan Vojchik. Local historians of the Kivertsi region.

This publication tells about local historians of Kivertsi region. The names of those researchers who studied Kivertsi region are mentioned in alphabetical order. More than 30 local historians and their publications are presented. Recognizing that the proposed list is exhaustive, the author considers it as one that allows to present the local lore movement of Kivertsi region. It is their work that is the basis for the creation of generalizing works. It is emphasized that local lore as a manifestation of self-knowledge and practical needs of individual communities of society plays an important role not only as a basis for historical and natural sciences, provider of "local facts" for generalization in fundamental works (auxiliary knowledge), but also as an active factor in household-historical everyday consciousness of the population, especially the younger generation, and almost the only means to obtain information about the environment (natural, historical, economic, literary and artistic) in the village, city, district, region. The importance of systematization of scientific achievements in the study of Volyn in general and Kivertsi region in particular is pointed out. Materials of local lore conferences and researches of local lore have different value and concern different branches of knowledge. The role of the Kivertsi Museum of Local Lore in the development of the local lore movement is emphasized. It is shown that the sphere of interest of local history researchers includes history, nature and ecology, settlements and prominent people. The study of cultural heritage is also mainly done by local historians. It is pointed out that in the current socio-political processes a thorough understanding of the past of the Ukrainian people, the formation of values, the choice of convincing strategies for the future is becoming increasingly important. Local historians of Volyn with their work assert the need to love their land, preserve the treasures of the past and spread the experience of previous generations.

Key words: local historians, Kivertsi region, history, culture.

У сучасному суспільстві знання історії й культури рідного краю, підтримка й вшанування його звичаїв і традицій мають велике значення та актуальність.

Ківерцівський краєзнавчий музей має солідну колекцію робіт краєзнавців як місцевих, так і тих, хто цікавився, цікавиться цим краєм. Це в основному, окрім особистих речей, видання історико-краєзнавчого характеру які, як правило, подаровані нашому закладу. На основі зібраних матеріалів створено експозицію «Коріння роду і слави Ківерцівщини» з широкою інформацією про людей та їх дослідження. Шанувальникам історії буде цікаво знати їх імена в цьому стислому викладі.

Аркушин Григорій Левкович (нар. 19.04.1948, с. Сильне Ківерцівського району) - мовознавець-діалектолог.

Доктор філологічних наук, професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

На основі записів студентів українстики Григорій Левкович упорядкував «Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель» у 2-х томах [54] та «Словник прізвиськ північно-західної України» у 3-х томах [55]. Фольклорні твори, описи звичаїв та обрядів жителів Західного Полісся вміщено у збірнику «Всього на світі хватає...» [1].

Артесюк Анна Климівна (нар.10.02.1944, с. Борохів) – педагогиня. Відмінник освіти України.

Співавторка науково-популярного видання «Нариси історії освіти Ківерцівського району» [2].



Богуш Микола Іванович (22. 10. 1939, с. Машів Любомльського району – 10.04.2018, м. Луцьк) - **громадський діяч, видавець, журналіст і краєзнавець.**

Заслужений журналіст України, член Національної спілки журналістів України. У 1961-1968 роках працював літпрацівником, завідувачем відділу листів і масової роботи Ківерцівської районної газети «Ленінським шляхом». Автор і співавтор ряду книг, одна з яких – «Ківерцівщина: кризь віки і долі» [3]. У виданні знайшли своє відображення найважливіші етапи життя і боротьби багатьох поколінь людей цього чарівного краю. На його сторінках читач знайде документальні розповіді про найбільш значимі події глибокої давнини, далекого і близького минулого й теперішніх днів, про долі найвиразніших особистостей, яких благословила на світ ківерцівська земля.

Бондаренко Геннадій Васильович (нар. 19. 01. 1946, смт. Сатанів на Хмельниччині) – **український історик, краєзнавець.**

Кандидат історичних наук, професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, член-кореспондент УАН, заслужений працівник народної освіти України, голова Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Співавтор книги «Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів» [4]. Відповідно до кількості населених пунктів області в сучасному адміністративному поділі станом на 2015 рік розповідається про виникнення, походження і зміни назв 1068 міст, селищ і сіл.

Боярчук Петро Оксентійович (7.05.1947 с. Одереди – 27.12.2013, м. Горохів) - **журналіст, письменник.**

Заслужений журналіст України. Член Національних спілок України – письменників та журналістів. Лауреат обласної літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського. У 1967-1974 роках – літпрацівник, завідувач відділу листів Ківерцівської районної газети «Ленінським шляхом».

Повість-хроніка «Про що мовчить стара Олика» [5] та історико-краєзнавча книга «Радзивілли і стара Олика» [6], без сумніву, є корисними посібниками для краєзнавців, вчителів історії, для учнівської та студентської молоді, і для всіх, хто прагне в нашій минувшині побачити майбутнє.

Гаврилюк Микола Григорович (нар. 28.01.1958, с. Серхів Маневецького району) - **вчитель історії** Дубищенської ЗОШ I-II ступенів. Проживає в м.Ківерці.

Автор історико-краєзнавчих нарисів «Село над Путилівкою» (про село Дубище) [8] та «Квітка серед гаю» (про події у селі Клубочин та його сусідніх поселеннях) [7].

Гоменюк Петро Якимович (нар. 4.11.1941, с. Ківерці (нині с. Прилуцьке) - **правоохоронець.** На службі з 1970 по 2005 роки. Відмінник міліції. Підполковник поліції.

В документально-історичному виданні «Книга пам'яті» йдеться про історію створення та діяльність Ківерцівського районного відділу органів внутрішніх справ у Волинській області [9].

Гупало Сергій Лукич (нар. 7.10.1963, с. Заболоття Любомльського району) – **поет, прозаїк, журналіст, перекладач.**

Закінчив Літературний інститут імені О. М. Горького (Москва). У 1995-2002 роках працював відповідальним секретарем Ківерцівської районної газети «Вільним шляхом». Проживає у м. Ківерці.

На основі архівних досліджень життя західноукраїнського містечка Олика написав повість «Привид замку Радзивіллів» [10].

Дем'янюк Олександр Йосипович (нар. 7.01.1968, м. Ківерці) – доктор історичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та моніторингу якості освіти Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти. Член Національної спілки краєзнавців України.

Співавтор науково-популярного видання «Нариси історії освіти Ківерцівського району» [2] та науково-довідкового видання «Волинський пантеон» [11] про волинян, які загинули в російсько-українській війні на Сході України, та померли від поранень, травм отриманих на фронті та нещасних випадків упродовж 2014-2017 років.

Євницький Зіновій Маркович (20.10.1929, м. Умань Черкаської області – 15.09.2013, м. Ківерці) - **педагог, громадський діяч, краєзнавець.**



Відмінник народної освіти УРСР, Почесний громадянин Ківерцівщини, Почесний ветеран України.

Значну частину свого життя присвятив освіті – на посадах вчителя, директора шкіл № 3 та № 4 міста Ківерці. Працював на комсомольській, партійній роботі у своєму та Маневицькому районах. Паралельно займався вивченням і увіковіченням пам'ятних місць, пов'язаних з подіями Другої світової війни.

Наслідком багаторічної пошукової роботи краєзнавця стали книги з історії рідного краю: «Історичні нариси про події Великої Вітчизняної війни (1941-1944 рр.) на території Ківерцівського району» у 2-х частинах [13], «Українсько-польські відносини на Ківерцівщині в 1943 році» [17], «Учасники бойових дій у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років – жителі м. Ківерці» [18], «Історична довідка про створення Лопатенського меморіального комплексу “Партизанська слава”» [12], «Стежками партизанської слави Ківерцівщини» [16], «Перші дні Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років на території Ківерцівського району» [15] та «Ківерцівщина після фашистської окупації (1944-1951 рр.)» [14], яка вийшла вже після смерті автора.

Жовтянський Віктор Андрійович (нар. 19.02.1949, с. Залісоче) - **науковець, громадський діяч.**

Доктор фізико-математичних наук, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу плазмових процесів і технологій Інституту газу НАН України.

В багатьох наукових та популярних виданнях друкуються краєзнавчі розвідки вченого з історії рідного селища Олика, щоб зберегти для майбутнього покоління уроки і велич цього «українського Версалю», перетворити його у туристичну родзинку Волині та України [42; 45; 46].

Кирилюк Олексій Сергійович (нар. 12.05.1943, с. Ківерці (нині с. Прилуцьке) - **краєзнавець.**

Військовий, підполковник у відставці. Разом із сином Сергієм підготували та видали історичний нарис з історії церкви Святого Івана Хрестителя (1937-2007) села Прилуцьке [19], історико-документальні нариси про учасників Другої світової війни – жителів сіл Дачне, Жабка, Прилуцьке, Сапогове [20], книгу «Школа у Прилуцькому (1894 – 2016 роки)» – про історію становлення навчальних закладів сіл Дачне, Жабка, Прилуцьке, Сапогове, розвиток освіти в місті Ківерці та деяких селах району [21].

Кихтюк Валентина Василівна (нар. 11.11.1966, с. Старосілля Іваничівського району) – **історикinja.** Кандидат історичних наук.

Співавторка книги «Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів» [4]. Відповідно до кількості населених пунктів області в сучасному адміністративному поділі станом на 2015 рік розповідається про виникнення, походження і зміни назв 1068 міст, селищ і сіл.

Ковальчук Євгенія Іванівна (нар. 19.06.1956, с. Озютичі Локачинського району) – **історикinja культури, музеєзнавець та краєзнавець.**

Заступниця директора з наукової роботи Волинського краєзнавчого музею, кандидат історичних наук, доцент. Членкиня Національної спілки краєзнавців України.

Співавтор краєзнавчих нарисів «Волинь: храми і люди» [22].

Кондратюк Людмила Мирославівна (нар. 17.09.1977, с. Озерце) - **педагогиня.**

Вчителька української мови та літератури ЗОШ І-ІІІ ступенів с. Жидичин.

Авторка життєпису села «Озерце: коротка мандрівка в історію» [23].

Корнійчук Надія Федорівна (нар. 5.12.1934, с. Ківерці (нині с. Прилуцьке) - **публіцистка, перекладачка, дослідниця-краєзнавець, поетеса, художниця, громадська діячка.** Членкиня Національної спілки краєзнавців України.

Закохана у свій рідний край, його природу, людей, старовину. Її творчі здобутки на ниві письменства досить вагомі. З 1993 року у різних видавництвах вийшло понад 30 книг. Це поезія, проза, гумор, сатира, книги для дітей та історико-краєзнавчі праці, які теж є у фондах музею. Це: «Малинська трагедія» [25], «Син України» [29], «Паморозь» [28], «Сонячна борозна» [30], «Волинь у добу лихоліть» [24], «Ой, ти розрив-трава...» [27], «Небесна сотня. Герої не вмирають...» [26], «Чорний колір мій...» [32], «Теплий трунок живиці» [31] та інші.

Кравчук Галина Олександрівна (нар. 23.05.1950, с. Хопнів) - **педагогиня.**

Учителька-методистка світової літератури Нововолинського ліцею-інтернату, спеціаліст вищої категорії. Авторка історико-краєзнавчого нариса «Наш Хопнів» [33].



Крашевський Юзеф Ігнаці (28.07.1812, Варшава – 19.03.1887, Женева - Краків) - польський письменник, публіцист, літературний критик, філософ, історик, фольклорист, етнограф, художник, гравер, видавець, музикант.

Польський та український громадський і політичний діяч. У 1838-1840 роках був господарем села Омельне, де заклав сад-парк.

Автор твору про Волинський край «Спогади з Полісся, Волині і Литви», який побачив світ у 1860 році в Парижі. Книга доповнена кількома розділами з віленського видання 1840 року [34].

Майданець Іраїда Михайлівна (нар. 08.11.1958, с. Жидичин) - учителька, громадська діячка, краєзнавець.

Відмінник народної освіти України. Заступниця голови Волинської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Членкиня Національної спілки краєзнавців України, почесний краєзнавець України.

Результатом багаторічних краєзнавчих досліджень стали видання: «Жидичин» [35], «Микола Святоша – князь Луцький. Сходження до чернечого подвигу» [37], «Постаті Жидичинської архімандрії. Історико-краєзнавчі нариси» [36], «Село Кульчин. Дзвін віків. Переплетення доль: історико-краєзнавчий нарис» [38] та понад 30 наукових публікацій.

Марчук Галина Степанівна (нар. 01.04.1947, с. Озютичі Локачинського району) - магістерка, краєзнавець, кампанолог.

Закінчила Львівський політехнічний інститут, Інститут вищої релігійної культури при Люблінському Католицькому університеті (Польща), відділ теології Інституту наук про родину Люблінського Католицького університету Яна Павла II (Польща).

Багато років очолювала Волинську обласну організацію Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Членкиня Головної ради УТОШК. Генерал-осавул Волинської Січі Війська Запорозького. Лауреатка обласної премії імені Олександра Цинкаловського. Кавалер народного козацького ордена «Іван Сірко» 3 ступеня.

У співавторстві з Іраїдою Майданець видали історико-краєзнавчі нариси «Постаті Жидичинської архімандрії». [36]. Є упорядницею видання «Одне надійне життя... (до 100-річчя від дня народження Леоніда Маслова)» [44] та краєзнавчо-інформаційного вісника «Старожитна Волинь» [56].

Мельник Валерій Степанович (нар. 10.02.1956, м.Луцьк) - журналіст, фотограф, краєзнавець.

Заслужений журналіст України. Член Національної Спілки журналістів України та Національної спілки краєзнавців України. Відмінник охорони природи УРСР. Почесний член Українського товариства мисливців та рибалок. Переможець творчого конкурсу «Кращий фотожурналіст». Лауреат Всеукраїнської премії імені академіка Петра Тронька.

Автор книг з цікавими сторінками історії та природи ківерцівського краю «Літопис волинського лісу» [40], «Люблю тебе, Волинь!...» [41], «Ківерцівщина. Роки. Люди. Храми: Краєзнавчі штрихи із минулого та сьогодення Ківерцівського району» [39].

Нестерчук Мирон Матвійович (нар. 25.05.1942, с. Сильне) - поет, перекладач, художник.

Член НСПУ. За перекладацьку діяльність нагороджений Грамотою Президента Вірменії, медаллю Мовсеса Хоренаці та золотою медаллю Міністерства культури Вірменії. Художник-оформлювач Стрийського краєзнавчого музею «Верховина».

Автор роману-балади «Блакитна сарна» [43], який воскрешає трагічні сторінки життя і побуту рідного поліського села автора, що опинилося в епіцентрі подій Другої світової війни.

Павленко Григорій Іванович (нар. 20.06.1947, с. Яшники Полтавської області) - педагог, громадський діяч, краєзнавець.

Заслужений вчитель України, відмінник народної освіти УРСР, нагороджений медаллю А. С. Макаренка.

Співавтор книги «Ківерцівщина: кризь віки і долі» [3] (див. Богуш Микола Іванович).

Пушкар Микола Якович (22.05.1932, с. Домашів – 16.12.2011, с. Домашів) – робітник.

У спогадах «Вишиванка моєї долі» оповідає про безцеремонне втручання у життя волелюбних поліщуків чужих народів у роки Другої світової війни [47].



Ройко Леонід Пилипович (21.09.1939, с. Сильне – 3.08.2011, с. Сильне) - **вчений агроном.**

Працював агрономом, головою колгоспу. П'ятнадцять років очолював Озерську сільську раду.

Ройко Лариса Леонідівна (нар. 24.02.1972, с. Сильне) - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вищої математики та інформатики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Батько і дочка в книзі «Дорогами бойових і трудових звитяг» [48], спираючись на документальні джерела, спогади ветеранів та очевидців багатьох подій воєнних і повоєнних літ, у простій і лаконічній формі розповідають про фронтові дороги й подальші долі учасників Другої світової війни – жителів сіл Озеро та Гайове.

Рожко Володимир Євтухович (5.12.1946, с. Красноволя Цуманського (нині Маневецького) району – 23.08.2018, Луцьк) - **історик-архівіст, краєзнавець.**

Кандидат церковно-історичних наук. Дійсний член Інституту дослідів Волині у Вінніпезі (Канада) та його представник в Україні. Почесний професор

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Навчався в ЗОШ № 1 м. Ківерці.

Серед понад трьох десятків книг краєзнавчі дослідження Ківерцівщини занотовані в роботах «Чудотворні ікони Волині і Полісся» [53], «Древні святині Полісся» [52], «Високопреосвященний Геннадій Шиприкевич, архієпископ Січеславський і Чиказький» [50], «Високопреосвященний Анатолій Дублянський, митрополит Паризький і Західноєвропейський» [49], «Високопреосвященний Никанор Абрамович, архієпископ Київський і Чигиринський, митрополит УАПЦ на еміграції» [51].

Теодорович Микола Іванович (1856, м. Гродно (Білорусь) – 10.10.1917, м. Саратов (РФ)) - **педагог, церковний та громадський діяч, історик-краєзнавець.**

Належав до волинських краєзнавців II половини XIX ст., які гуртувалися в м. Кременці навколо Волинської духовної семінарії, Волинського історико-статистичного комітету, газети «Волинські єпархіальні відомості».

Автор низки праць з історії Волині та Підляшшя, історії Церкви на Волині, зокрема монументальної 5-томної студії «Волынь: Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии» [57], в якій описано майже 1,5 тис. місцевих парафій та церков, в тому числі населені пункти нинішнього Ківерцівського району, які входили до 2-го благочинного округу Дубенського повіту (том 2).

Цинкаловський Олександр Миколайович (9.01.1898, м. Володимир-Волинський – 19.07.1983, м. Краків, Польща) – **історик, музеолог, археолог, етнограф, енциклопедист, дослідник Волині.**

Науковець досліджував Стару (історичну) Волинь, до складу якої входять сучасні Волинська, Рівненська, Житомирська, частково Хмельницька і Тернопільська області. Щоб краще пізнати їхню історію, на підводі, а часто і пішки обійшов увесь край. Багатьох населених пунктів нині вже немає на карті, але Олександр Миколайович увіковічнив їх на сторінках двотомного словника «Стара Волинь і Волинське Полісся» [59], який видали у Канаді – вже по смерті автора. У цій фундаментальній праці описано понад п'ять тисяч історичних об'єктів, 75 з яких нині є в межах Ківерцівщини. Канадський двотомник у 2016 році Ківерцівському краєзнавчому музею подарував Володимир Рожко.

Чернацький Іван Гаврилович (29.07.1932, с. Хорлупи – 21.04.2018, с. Хорлупи) **учитель, громадський діяч.**

У книзі «Добрий день, Хорлупи!» відтворені сторінки історії села, яке відоме тим, що тут зародилося відоме як на Волині, так і далеко за її межами свято Приймаків [60].

Штинько Валентина Сергіївна (нар. 23.02.1953, смт Локачі) – **поетеса, журналістка.**

Заслужена журналістка України, член трьох національних спілок – письменників, журналістів та краєзнавців. Співавторка краєзнавчих нарисів «Волинь: храми і люди» [22].

Шульгач Віктор Петрович (нар. 21.05.1958, с. Берестяне) – **український мовознавець, славіст.**



Доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу ономастики Інституту української мови НАН України.

Автор систематичного дослідження ойконімії Волинської області з лінгвістичним аналізом близько 1100 назв населених пунктів [61].

Бібліотекарі району підготували дві частини бібліографічного довідника «Хай знову запахнуть житями поля, а в нас запанує хай мир» [58] про ківерчан – учасників АТО/ООС, волонтерів, капеланів.

122 автори, окрім того, представили матеріали на краєзнавчі читання «Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині», які проходили 22 вересня 2017 року в смт Олика [42].

20 досліджень авторів з України, Білорусі та Польщі вміщено у науковому збірнику «Олика та Радзівілли в історії України, Польщі й Білорусі» [45].

Джерела та література:

1. Аркушин Григорій. “Всього на світі хватає...” (фольклор, звичаї та обряди Західного Полісся у діалектичних записках). – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – 212 с.
2. Артесюк А. К., Дем’янюк О. Й. Нариси історії освіти Ківерцівського району: науково-популярне видання. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2011. – 172 с.
3. Богуш М. І., Павленко Г. І. Ківерцівщина: кризь віки і долі: Історико-краєзнавчі нариси. – Луцьк: Надстир’я, 2006. – 520 с.
4. Бондаренко Г. В., Кихтюк В. В. Історична топоніміка Волинської області: назви населених пунктів – Луцьк: Надстир’я, 2016. – 368 с.
5. Боярчук П. О. Про що мовчить стара Олика: Повесть-хроніка. – Луцьк: Надстир’я, 2009. – 192 с.: іл.
6. Боярчук П. О. Радзівілли і стара Олика // За мотивами повісті “Про що мовчить стара Олика”. – Луцьк: Надстир’я, 2013. – 504 с.: іл.
7. Гаврилук М. Г. Село над Путилівкою. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2003. – 32 с.
8. Гаврилук Микола. Квітка серед гаю. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2017. – 155 с.
9. Гоменюк П. Я. Книга пам’яті: документально-історичне видання. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2015. – 392 с.
10. Гупало Сергій. Привид замку Радзівіллів. – К.: Факт, 2003. – 160 с.: іл.
11. Дем’янюк О., Гулько Г. Волинський пантеон. – Луцьк: Вежа-Друк, 2018. – 248 с.
12. Євницький З. М. Історична довідка про створення Лопатенського меморіального комплексу “Партизанська слава”. – Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2012. – 48 с.
13. Євницький З.М. Історичні нариси про події Великої Вітчизняної війни (1941-1944 рр.) на території Ківерцівського району. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005. – 222с., 2006. – 376 с.
14. Євницький З.М. Ківерцівщина після фашистської окупації (1944-1951 рр. - Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2013. – 636 с.
15. Євницький З. М. Перші дні Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років на території Ківерцівського району. - Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2012. – 88 с.
16. Євницький З. М. Стежками партизанської слави Ківерцівщини. - Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2012. – 64 с.
17. Євницький З. М. Українсько-польські відносини на Ківерцівщині в 1943 році. – Ківерці, 2007. – 44 с.
18. Євницький Є. М. Учасники бойових дій у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років – жителі м. Ківерці. – Луцьк: ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2007. – 392 с.
19. Кирилук О. С., Кирилук С. О. Історія церкви Святого Івана Хрестителя (1937-2007) села Прилуцьке: Історичний нарис. – Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2007. – 168 с.: іл.
20. Кирилук О. С., Кирилук С. О. На всіх фронтах. 1941 – 1945: Історико-документальні нариси. – Луцьк: Надстир’я, 2010. – 356 с.
21. Кирилук О. С., Кирилук С. О. Школа у Прилуцькому (1894 - 2016) роки. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2016. – 764 с.
22. Ковальчук Є. І. Штинько В. С. Волинь: храми і люди. – Луцьк: ВМА “Терен”, 2010. – 292 с.
23. Кондратюк Л.М. Озерце: коротка мандрівка в історію. – Луцьк: ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2009. – 124 с.
24. Корнійчук Н. Волинь у добу лихоліть. - Луцьк: ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2010. – 420 с.
25. Корнійчук Надія. Малинська трагедія. – Луцьк: ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2008. – 48 с.
26. Корнійчук Н. Небесна сотня. Герої не вмирають... Поезії, присвячені героям Небесної сотні і загиблим на війні Сходу України. Доповнене видання в новій редакції. - Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2015. – 198 с.
27. Корнійчук Н. Ф. Ой, ти розрив-трава... : Українсько-польське протистояння на Волині у 40-хрр. ХХ століття. - Луцьк: Надстир’я, 2015. – 256 с.
28. Корнійчук Н.Ф. Паморозь. Вибрані поезії, поеми, балади. - Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. – 352 с.



29. Корнійчук Надія. Син України. - Луцьк: Волинська книга, 2007. – 52 с.
30. Корнійчук Н. Сонячна борозна. - Луцьк: ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2003,2008. – відповідно 892 с. (робочий варіант), 516 с.
31. Корнійчук Н. Ф. Теплий трунок живиці: Літературно-критичні статті, есе, поезія. - Луцьк: Надстир'я, 2019. – 252 с.
32. Корнійчук Н. Ф. Чорний колір мій... : Українсько-польське протистояння Волині у 40-х рр. ХХ століття. - Луцьк: Надстир'я, 2015. – 212 с.
33. Кравчук Г. Наш Хопнів. – Нововолинськ: ПП Івашко, 2010. – 100 с.
34. Крашевський Юзеф Ігнацій. Спогади з Полісся, Волині і Литви / перекл. з польської та прим. В. В. Шабаровського. – Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2012. – 244 с.
35. Майданець І. М. Жидичин (краєзнавчий нарис). – Луцьк: Толстіхін Л. М., 1998. – 68 с.
36. Майданець І. М., Марчук Г. С. Постаті Жидичинської архімандрії. Історико-краєзнавчі нариси. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 60 с.
37. Майданець І. М. Микола Святоша – князь Луцький. Сходження до чернечого подвигу: роман-есеї. - Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2010. – 68 с.: іл.
38. Майданець І. М., Подубінська О. Д., Антонюк Л. Ф. Село Кульчин. Дзвін віків. Переплетення доль: історико-краєзнавчий нарис. - Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2014. – 200 с.
39. Мельник В., Войчик С. Ківерцівщина. Роки. Люди. Храми: Краєзнавчі штрихи із минулого та сьогодення Ківерцівського району. – Луцьк: Волиньполіграф, 2017. – 100 с.: 215 іл.
40. Мельник В. С., Колісник Б. І. Літопис волинського лісу. – Луцьк: видавництво “Волинська обласна друкарня”, 2004. – 320 с., 620 іл.
41. Мельник В. Люблю тебе, Волинь!.. – Луцьк: СПД Гадяк Ж.В., друкарня “Волиньполіграф”, 2012. – 100 с., 210 іл.
42. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині. Науковий збірник. Випуск 62. Матеріали краєзнавчих читань, 22 вересня 2017 року, м. Ківерці – смт Олика. Упоряд. Г. Бондаренко, С. Войчик, А. Силюк. – Луцьк, 2017. – 527 с., іл.
43. Нестерчук Мирон. Блакитна сарна: Роман-балада. – Львів: Каменяр, 2019. – 400 с.: іл.
44. Одне надійне життя... (до 100-річчя від дня народження Леоніда Маслова / Уклад. Г. С. Марчук. – Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2009. – 496 с.
45. Олика та Радзивілли в історії України, Польщі й Білорусі: зб. наук. праць / укладач Л. А. Понедельник. – Луцьк: Вежа-Друк, 2018. – 292 с.
46. Праці Центру пам'яткознавства: Зб. наук. пр. / Титова О. М. (гол. ред.); Вип. 25. – К.: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2014. – 316 с.
47. Пушкар М. Я. Вишиванка моєї долі. Спогади. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2007. – 104 с.
48. Ройко Л. Л., Ройко Л. П. Дорогами бойових і трудових звитяг: Історико-документальні нариси. – Луцьк: Надстир'я, 2011. – 210 с.
49. Рожко В. Є. Високопреосвященний Анатолій Дублянський, митрополит Паризький і Західноєвропейський – Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2016. – 280 с.
50. Рожко В. Є. Високопреосвященний Геннадій Шиприкевич, архієпископ Січеславський і Чиказький. – Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2016. – 164 с.
51. Рожко В. Є. Високопреосвященний Никанор Абрамович, архієпископ Київський і Чигиринський, митрополит УАПЦ на еміграції. – Луцьк: ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, 2017. – 316 с.
52. Рожко В. Є. Древні святині Полісся. Історико-краєзнавчий нарис. – 2-ге видання, доповнене та перероблене. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. – 152 с.
53. Рожко В. Є. Чудотворні ікони Волині і Полісся: історико-краєзнавчий нарис. – Луцьк: Медіа, 2002. – 352 с.
54. Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель. Т. 1-2 / Упоряд. Г. Л. Аркушин. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006, 2007. – 408 с., 536 с.
55. Словник прізвищ північно-західної України. У 3-х т. / Упоряд. Г. Л. Аркушин. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 412 с., 456 с., 364 с.
56. Старожитна Волинь: краєзнавчо-історичний вісник / Упоряд. Г. С. Марчук. – Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2016. 168 с.
57. Теодорович Н.И. Волинь: Историко-статистическое описание церквей и приходов Волинской епархии. Т. 1-5. – Почаев, 1888-1903.
58. Хай знову запахнуть житами поля, а в нас запанує хай мир: бібліогр. довідник / Центр. б-ка Ківерц. РЦБС; упоряд. І. М. Вергун, О. В. Полійчук; відповід. за випуск Л. І. Михальчук. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2016, 2016. – 260 с.; Луцьк: ФОП Л. В. Сікачова, 2017. – 291 с.
59. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся (Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 року). – Вінніпег, Канада. 1984 -1986.
60. Чернацький І. Г. Добрий день, Хорлуپی! – Луцьк: Надстир'я, 2015. – 208 с.
61. Шульгач В. П. Ойконімія Волині. – К.: “Кий”, 2001. – 189 с.